

Hankala sukupuoli ja minä. Butleria affektiivisesti

Sanna Karkulehto (toim.)

Judith Butlerin nykyklassikko *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous* julkaistiin vuoden 2006 lopussa. Teoksen ovat suomentaneet niin nais- kuin Butler-tutkimuksenkin konkarit, Helsingin yliopiston Kristiina-instituutin naistutkimuksen professori Tuija Pulkkinen ja yliopistonlehtori Leena-Maija Rossi. Alkuperäisteos *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity* julkaistiin vuonna 1990 – siis melkein kaksikymmentä vuotta sitten. Yksi kokonainen tutkijasukupolvi on kohta ennättänyt kasvaa siinä ajassa, kun teosta on luettu, tulkittu, siteerattu ja sovellettu.

Millaisia tunteita ja muistoja nykyisellään suomenkielisenä saatavaa tutkimusklassikkoa alkukielellä lukeneilla tutkijoilla on ensimmäisistä lukukokemuksistaan nyt, lähes kahdenkymmenen vuoden jälkeen? *SQS Journal* lähetti suomalaisille Naistutkimus- ja Uniqueer-sähköpostilistojen tilaajille kyselyn heidän ensimmäisistä *Gender Troublen* lukukokemuksistaan sekä sen jälkeisistä tunteista. Kysymykset olivat yksinkertaisia: 1) Milloin ja miten tutustuit ensimmäisen kerran Judith Butlerin nykyklassikkoon *Gender Troubleen*? ja 2) Mitä muistat ensimmäisestä lukukokemuksestasi? Millaisia ajatuksia ja/tai tunteita teos herätti? Lisäksi tutkijoita pyydettiin

kertaamaan kokemuksiaan suomennoksen lukemisen osalta. (Ks. LIITE.)

Kyselyyn vastasivat kirjallisesti seuraavat, aakkosjärjestykseen sijoitetut kymmenen tutkijaa. He edustavat tutkijakokemuksensa osalta sekä hieman varttuneempaa että selvästi nuorempaa tutkijasukupolvea: mukana on niin professori- ja dosenttitasoisia kuin suhteellisen vasta jatko-opintonsa aloittaneita tutkijoita. Tutkijoiden kokemusten eritasoisuutta kuvastanee parhaiten se, että heidän vastauksiensa perusteella kaikista varhaisimpien ja kaikista tuoreimpien *Gender Trouble* -lukukokemusten väliin kertyy aikaa lähestulkoon kymmenen vuotta.

Kyselyyn vastanneet tutkijat:

Sari Irni (ent. Charpentier), FL 2001 Jyväskylän yliopisto
Sari Irni viimeistelee Åbo Akademiassa väitöskirjaansa, joka käsittelee ns. ”ikäntyvän työntekijän” muunnelmia, kuten työorganisaatioissa tuotettuja ”kiukkuisia vanhoja naisia”. Hän on kirjoittanut myös työelämänkuluista yli 45-vuotiaiden LHBT-ihmisten kannalta sekä analysoinut 1990-luvun puolenvälin lesbo- ja homoliittokeskustelua tutkimuksessaan *Sukupuoliusko* (2001).

Pia Livia Hekanaho, FT 2006 Helsingin yliopisto

Hekanaho opettaa queer-tutkimusta ja feminististä esteetiikkaa Helsingin yliopiston lisäksi useissa yliopistoissa ja taidekorkeakouluissa. Hekanahon väitöskirja (2006) käsitteli ranskalaisen kirjailijan Marguerite Yourcenarin kirjallisten teosten pervouttamista. Hän on julkaissut laajasti queer- ja maskuliinisuuden tutkimuksen alueilta. Hän on erityisen kiinnostunut psykoanalyttisen teorian queerluennoista. Tällä hetkellä Hekanaho toimittaa artikkelikoelmaa suomalaisesta queer-tutkimuksesta ja osallistuu useiden queer-tutkimuksellisten teosten tekoon.

Tuula Juvonen, YTT 2004 Tampereen yliopisto

Juvonen hoitaa tällä hetkellä naistutkimuksen professuuria Jyväskylän yliopistossa. Hänen väitöskirjansa *Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia* (2002) analysoi homoseksuaalisuuden konstruktioita sotien jälkeisessä Suomessa. Nykyisin hän tutkii queer-seksuaalisuutta, valtaa, representaatioita ja politiikkaa Suomen Akatemian huippuyksikön Politics of Philosophy and Gender jäsenenä.

Arto Jokinen, FL 1999 Tampereen yliopisto

Jokinen viimeistelee väitöskirjaansa *Väkivallan kutsu. Maskuliinisuus ja väkivalta sodan kuvauksissa* Tampereen yliopistossa naistutkimuksen laitoksella. Hän on julkaissut monografian *Panssaroitu maskuliinisuus* (TUP 2000) ja toimittanut antologian *Mies ja muutos* (TUP 1999).

Jiri Nieminen, YTM 2004 Tampereen yliopisto

Jiri Nieminen on ollut vuodesta 2004 jatko-opiskelijana, apurahatutkijana ja tutkijana Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksella ja kirjoittaa väitöskirjaa Baruch Spinozan filosofian vaikutuksesta poststrukturalistiseen ja feministiseen politiikan teoriaan. Väitöskirjatyön ohessa hän on kirjoittanut kirja-arvosteluita sekä artikkeleita tieteellisiin aikakauslehtiin muun muassa kriittisen miestutkimuksen epistemologiasta sekä psykoanalyttisen teorian vaikutuksesta Judith Butlerin poliittiseen ajatteluun.

Elina Oinas, YTT 2001 Åbo Akademi

Elina Oinas toimii tutkijana Pohjoismaisessa Afrikainstituutissa Upsalassa. Oinas on naistutkimuksen dosentti Åbo Akademiassa, jossa hän väitteli sosiologiassa vuonna 2001 kuukautisista, ruumiillisuudesta ja tyttöjen terveyskysymyksistä. Nykyään hänen tutkimuksensa käsittelee aisia, sukupuolta ja valtaa, teoreettisina kiinnostuksen kohteina feministiset keskustelut materiaalisuudesta ja ruumiillisuudesta, teknologiasta, globalisaatiosta ja postkoloniaalisuudesta. Oinas toimii Tutta Palinin ja Kattis Honkasen kanssa *NORA – Nordic Journal of Feminist & Gender Researchin* (Routledge/Taylor&Francis) toimittajana.

Susanna Paasonen, FT 2002 Turun yliopisto

Paasonen työskentelee tutkijana Helsingin yliopiston tutkijakollegiumissa sekä dosenttina Tampereen ja Tu-

SQS
01/08

62

Pervopeili:
katsaukset

Sanna
Karkulehto

run yliopistossa. Hän tutkii pääasiassa nettipornoa ja on kiinnostunut affekteista, sukupuolesta ja mediasta. Hänen tuorein julkaisunsa on yhdessä Kaarina Nikusen ja Laura Saarenmaan kanssa toimitettu *Pornification: Sex and Sexuality in Media Culture* (Berg 2007).

Matti Savolainen, FT 1987 Tampereen yliopisto, dosentti, englantilaisen filologian yliassistentti; opettaa englanninkielistä kirjallisuutta, kirjallisuusteoriaa ja Pohjois-Amerikan tutkimusta Tampereen yliopistossa. Tutkinut kauhufiktiota, vähemmistökirjallisuuksia ja jälkikolonialisia kirjallisuuksia.

Antu Sorainen, FT 2005 Helsingin yliopisto

Antu Sorainen on Pornoakatemia tutkija ja on opettanut ja julkaissut laajasti queer-tutkimukseen liittyen. Hän toimii tutkijatohtorina Poliittisen ajattelun ja käsitelmien huippuyksikössä. Sorainen toimittaa antologiaa *Siveellisyydestä seksuaalisuuteen – poliittisen käsitteen historia* yhdessä huippuyksikön Filosofian ja sukupuolen politiikka-tutkijatiimin johtajan Tuija Pulkkinen kanssa. Soraisen väitöskirja *Rikollisia sattumalta* (2005) käsitteli itäsuomalaisia naisten keskistä haureutta koskevia oikeudenkäyntejä 1950-luvulla. Nykyään Sorainen on tutkinut muun muassa outoa sukulaisuutta, pedofiili-käsitteen poliittista käyttöä, lapsen figuuria ja seksuaalipedagogian historiaan suomalaisessa kulttuurissa liittyviä teemoja.

Annamari Vänskä, FT 2006 Helsingin yliopisto, on toiminut tutkijana Suomen Akatemian Pornoakatemia-hankkeessa

(2004–2007). Vänskä on julkaissut runsaasti queer-tutkimuksen ja visuaalisen kulttuurin tutkimuksen aloilta, ja hänen väitöskirjansa *Vikuroivia vilkaisuja. Ruumis, sukupuoli, seksuaalisuus ja visuaalisen kulttuurin tutkimus* (2006) hyödyntää muun muassa Judith Butlerin sukupuolen performatiivisuuden teoriaa. Tällä hetkellä Vänskä valmisteele käsikirjoitusta lapsuuden representaatioista nykyisessä visuaalisessa kulttuurissa, erityisesti muodissa ja nykytaiteessa. Hän opettaa visuaalista kulttuuria, nykytaidetta, naistutkimusta ja queer-tutkimusta muun muassa Helsingin yliopistossa.

*****

Entä millaista satoa kysely vastauksineen tuotti? Ennen kuin siirrymme vastausten esittelyyn, muutama sana itse kyselyn toteutuksesta, rajoituksista ja vaikutuksista lie-nee paikallaan: Ensinnäkin kysymykset, joissa vastaajia pyydettiin painottamaan ensimmäisen *Gender Troublen* tutustumiskertansa ja lukukokemuksensa herättämiä tunteita, ovat odotetusti ohjailleet vastausten sisältöä ja laatua. Sen vuoksi on korostettava, että vastaukset on näin kontekstoituu tiettyyn aikaan, paikkaan ja tilanteeseen: 1990–2000-lukujen vaihteen suomalaisen akateemiseen maailmaan, joka on näyttäytynyt silloin toisenlaisena kuin nyt.

Toisekseen kyselyssä pyydettiin vastaamaan ainoastaan Butlerin ja *Gender Troublen* lukemiseen liittyviä tunteita

ja kokemuksia. Tämä puolestaan kohdentaa vastaajien muistelutyötä pelkästään näihin ja rajaa siten pois suuren osan samaan aikaan eli 1990-alussa julkaistuja kriittiseen sukupuolen ja seksuaalisuuden tutkimukseen sekä esimerkiksi queer-tutkimukseen voimakkaasti vaikuttaneita tutkimuksia ja teoksia. Samantapaisen, kansainvälistä teoriakehittelyä painottavan kyselyn olisi voinut laatia vaikkapa, tässä muutamia teoksia mainitakseni, Leo Bersanin teoksen *Homos* (1995), Jonathan Dollimoren *Sexual Dissidencen* (1991), David Halperinin tutkimusten (esim. 1990), Eve Kosofsky Sedgwickin *Epistemology of the Closetin* (1990), Alan Sinfieldin (1994) tai Michael Warnerin *Fear of a Queer Planetin* (1993) ensimmäisistä lukukokemuksista ja niiden herättämistä tunteista – jos teokset vain olisi suomennettu.¹ Oma mielenkiintoinen tehtävänsä olisi myös esimerkiksi suomalaisen, kriittisesti sukupuolta ja seksuaalisuutta tarkastelevan tutkimuksen taustojen ja historian kartoittamisessa, mitä ei ole tähän mennessä tehty. Tämä kysely keskittyy kuitenkin vain Butlerin *Gender Troubleen* – ainakin niiltä osin kuin keskittyminen on näin rajatusti mahdollista – ja on korostettava, että vastaajia ei pyydetty kyselyssä kirjaamaan heille merkittäviä teoreettisia vaikuttajia tai teoksia, joita olisi tietysti lukuisia.

1 Mainittakoon, että listaa voisi jatkaa mm. Teresa de Lauretiksella, jonka kirjoituksista on julkaistu toimitettu suomennoskokoelma *Itsepäinen vietti* vuonna 2004 (toim. Anu Koivunen). Muutamissa vastauskoosten vastauksissa tulee esille myös muita teoreettisia vaikuttajanimiä: jo mainittu Kosofsky Sedgwick sekä Gayatri Chakravorty Spivak. Sedgwickin tuotantoa ei ole tähän mennessä suomennettu, mutta Spivak-suomennoskokoelma *Maailmasta kolmanteen* julkaistiin vuonna 1996.

Kyselyn vastauksista oli rajattavissa selkeästi neljä, osittain kysymysten ohjailevan luonteen vuoksi rakentunutta temaattista aluetta. Vastaukset jakaantuivat 1) kuvailuihin *Gender Troublen* ensimmäisestä lukukerrasta (tai lukukerroista), 2) selostuksiin opinnoista ja erilaisista opintopiireistä, joissa teosta on käsitelty, 3) kuvauksiin teoksen lukemiseen liittyneistä tunteista ja pohdintoihin *Gender Troublen* vaikutuksista tutkimuskentällä ja 4) erittelyihin teoksen suomennoksen lukukokemuksista. Seuraava vastauskooste jakaantuu luvuittain näihin temaattisiin alueisiin. Jokaiseen lukuun on koottu mahdollisimman edustava tai kuvaava otos vastauksista poimituista tekstisitaateista ja -lainoista. Niihin ei ole siis poimitu systemaattisesti kaikkia samaan teemaan kuuluvia vastausosioita, vaan ainoastaan osa. Kaikki koosteessa lainatut sitaatit on merkitty kirjoittajiensa etunimillä.

Eka kerta

Kyselyn vastaukset osoittivat hyvin selvästi suomalaisesta, feministisestä ja feminismiin teoreettisesti, metodologisesti ja poliittisesti nojaavasta tutkimuskentästä jotain sellaista, mitä ei tosin ole tarvinnut koskaan epäillä, mutta mistä ei ole juurikaan puhuttu ääneen: täällä ollaan harvinaisen hyvin kiinni ajassa. Ensimmäiset suomalaisten tutkijoiden lukukokemukset *Gender Troublen* äärellä sijoittuvat lähestulkoon teoksen julkaisemisen aikoihin, ja tulokset olisivat varmasti muiden sukupuolen ja seksuaalisuuden tutkimukseen vaikuttaneiden kansainvälisten tutkimusten lukemisen osalta pitkälti samankaltaiset. Ensimmäinen

vuosiluku, johon vastauksissa viitataan useammin kuin kerran, on niinkin varhainen kuin 1992. Yksi vastaaja muistelee osallistuneensa vuonna 1992 Yhdysvalloissa järjestettyyn konferenssiin, jonka pääpuhujana oli Butler:

Tuula: Muistan istuneeni valtavassa täyteen ahdetussa luentosalissa kuuntelemassa pienen naisen pitämää erittäin hämmentävää alustusta aiheesta "Paris is Burning" [1990, USA, ohj. Jennie Livingstone, SK]. Butlerin – alustus meni kuitenkin konferenssimatkajännityksen ja aikaerorasituksen siivittämänä iloisesti kielellisen ja intellektuaalisen vastaanottohorisonttini yli. – Seuraavana päivänä marssin suosiolla campusalueen kirjakauppaan ostamaan teoksen päästäkseni vihdoinkin viimein selville siitä, mistä edellisenä iltana oikein oli ollut puhe.

Todennäköisesti konferenssiin osallistunut nuori tutkijan alku on ollut ensimmäisiä *Gender Troublen* Yhdysvaltojen matkan tuliaisinaan Suomeen tuoneita henkilöitä. *Gender Troublen* kun on täytynyt olla – maailman jatkuvasta pienentymisestä huolimatta – tuolloin, kontekstualisoidussa ajassaan ja paikassaan, 1990-luvun alun Suomessa, ainakin jonkunmoinen harvinaisuus. Globaalisti toimivia nettikirjakauppoja ei tuolloin vielä tunnettu, ja ulkomaan matkoilta Suomeen mukana tuotujen niteiden määrä on aika varmasti ollut laskettavissa yhden tai korkeintaan kahden käden sormilla. Kirjaniteiden silloiseen harvinaisuuteen tuntuukin liittyvän hienoista, jopa myyttilliset mitat täyttävää nostalgiaa, joka näkyy paikoitellen myös kyselyn vastauksissa.

Susanna: Tutustuin Gender Troubleen vuonna 1994 Turun yliopistossa naistutkimuksen opintojen yhteydessä. Seminaarikirjastossa oli kirjasta yksi valokopioitu versio, jota me opiskelijat puolestamme kopioimme itsellemme. Kopioista puuttui kirjallisuusluettelo ja muistaakseni myös osa viitteistä.

Teosta niin ikään myyttillistiksi ulottuvat myös vastaukset, joissa on esimerkiksi merkitty muistiin tarkasti jopa paikka, jossa teos on saatu omiin käsiin ensimmäisen kerran:

Jiri: En ole syystä tai toisesta merkinnyt päiväkirjaani ajankohtaa, koska luin ensimmäistä kertaa Judith Butlerin teosta Gender Trouble. Se lienee ollut maalisi- tai huhtikuussa vuonna 2001. Olin tuolloin toisen vuoden valtio-opin opiskelija. – [P]aikka, jossa avasin ensimmäistä kertaa kyseisen teoksen kannen, oli Tampereen yliopiston kirjaston lukusali. Vielä tuolloin lukusali sijaitsi Attilan kiinteistön kellarissa. Niin ikään muistan ilon tunteen kun sain käsiini teoksen, josta olin kuullut niin paljon puhuttavan.

Mutta olipa muistot ensimmäisistä tapaamisista *Gender Troublen* kanssa kuvailtu miten myyttillisesti tai hohdokkaasti tahansa, kuvailut eivät tunnu yltävän eivätkä vaikuttavan ensimmäisten lukukokemusten kuvauksiin. Ensimmäiset lukukokemukset näyttäytyvät vastausaineiston valossa enimmäkseen – negatiivisina:

Arto: Ensimmäinen lukukerta jäi laihaksi, sillä totesin, että kirja on niin kryptinen, ettei minun ole mielekästä lukea sitä kauttaaltaan

englanniksi ja siten ymmärtää siitä vain pieni osa ja sekin todennäköisesti siten kuin minulle sopii.

Annamari: [Y]mmärtäminen oli haasteellista; jo Butlerin lauserakenteiden hahmottamisessa opiskelijalla oli usein täysi työ. Usein raskaat ja kapulakielimäiset lauseet tuntuivat menevän yli hilseen.

Elina: [E]n ollut pitkiin aikoihin lukenut mitään, josta ei saanut yhtään minkäänlaista otetta. Olin jo lukenut naistutkimusta miltei kokonaisen sivuaineen, joten tuo hämmennys oli hämmentävää. Teksti oli täysin, täysin käsittämätöntä, kuin vierasta kieltä. Ja sitä hän se olikin. Sen verran kuivalla lailla omituista, ettei herättänyt mitään kaipausta tutustua kunnolla. Jonkin aikaa tekstiä tuijoteltuani, liu'uttuani päiväuniin jos tuhannennen kerran saman sivun aikana, jätiin kesken. Niin taisi moni muukin, seminaarikeskustelussakaan ei ollut mitään tolkkua.

Annamari: Kun luin Butleria ensi kerran alkukielellä pro gradu -tutkielmaani varten, tuntuivat oivalliset ajatukset joskus katoavan vaikeaselkoiseen kieleen. Tunteista päällimmäisenä oli – – usein turhautuneisuus, jopa raivo: "Eikö näitä asioita voi sanoa selkeämmin?"

Suurimmalle osalle vastaajia ensimmäiset *Gender Troublen* lukuhetket tuntuvat todellakin olleen lähinnä piinallista ja jopa tyhjänpäiväiseltä tuntuva, vaikeaselkoisen tekstin kanssa puurtamista. Mutta jotain hehkua teoksessa on täytynyt silti olla, sillä jopa suoranaista pitkäpiimäisyysmoitteista huolimatta siihen on sinnikkäästi tartuttu ja lukemista jatkettu – tarvittaessa vaikka toisella kielellä:

Susanna: Kenties päällimmäinen mielikuvani on kuitenkin innostunut pinnistely: lukeminen pakotti päätä uuteen asentoon, mutkikkaat lauserakenteet eivät helpottaneet urakkaa, enkä ollut oikein varma, mitä ymmärsin ja millä tapaa.

Tuula: Kun yritin sitten lukea *Gender Trouble* -teosta itsekseni – – , ei siitä tahtonut tulla yhtään mitään. Kun sain käsiini kirjan saksankielisen käännöksen, aloin vihdoinkin päästä jyvälle siitä, mistä kirjassa on kysymys, ja poimin siitä jonkun ajatuksen myös tekeillä olevaan graduuni. *Das Unbehagen der Geschlechter* on minulla (käännösongelmistaan huolimatta) edelleen se alleviivatumpi ja luetumpi, vaikka olenkin sittemmin toki konsultoinut eri tarkoituksissa myös alkukielistä versiota.

Toisenlaisiakin lukukokemuksia on silti toki ollut. Tällöin muistelutyötä tekevät yleensä hieman nuorempaa polvea edustavat, Butleriinsa 2000-luvun puolella tarttuneet tutkijat, jotka ovat ehkä kasvaneet koko butlerilaisen käänteiden jälkeisiin ja sitä ennakoineisiin diskursseihin paremmin kuin sen varsinaisen murrosajan eläneet. Tai sitten muistelemassa ovat ne, jotka palaavat Butlerinsa pariin uudelleen ensimmäisten, hankalien tai ikävien kokemusten jälkeen:

Jiri: Toisen vuoden opiskelijana en ollut lukenut englanninkielisiä tenttikirjoja juuri lainkaan, ja englannin kielen taitoni oli heikko. Iloani lisäsi se, että omasta mielestäni ymmärsin, mitä Butler yritti sanoa johdantoluvussa (ensimmäisellä lukukerralla en paria ensimmäistä lukua pidemmälle päässyt). Vasta myöhemmin kuulin, että Butlerin englannin kieltä pidetään erityisen vaikeana. Niin oudolta kuin se

kuulostaakin, minulle se ei sitä ollut. Ei vähiten sen takia, että löysin tekstistä useita tuttuja nimiä: Beauvoir, Nietzsche, Foucault, Freud. – – Hienosti sanottuna **Gender Troublen** intertekstuaalisuus teki siitä minulle ymmärrettävää. Se oli jotain sellaista, mitä olin etsinyt.

Sari: Aluksi parin sivun lukemiseen meni koko päivä, jos halusi ymmärtää jotain. Aika voimia vievää taisi olla! Mutta innostus oli suuri, kun pääsin asiasta riittävän jyvälle oman graduni tarpeisiin: olin suorastaan ihastunut, ja Butler oli pitkään naistutkimusopintojeni ”ykkösteoreetikko”.

Annamari: Oma **Gender Troubleni** on täynnä kirjan sivuille tehtyjä suomennoksia – tai niiden yrityksiä. **Gender Trouble** ei auennut yhdellä lukukerralla – – vaan vasta pikku hiljaa.

Elina: Paria kuukautta myöhemmin, käytyäni kunnon teoriakurssin Erasmus-vaihdossa, sama pätkä luettiin kurssin lopussa. En ollut uskoa silmiäni, niin erilaiselta se tuntui. Tästä (toivottavasti) opin, ettei lukija välttämättä ole tyhmä tai opiskelija laiska, mutta kunnon taustoituksella ja käsitteiden avaamisella mahdollonkin avautuu. Edelleenkin se tuntui kuivalta.

Vuosikausia myöhemmin Butler-osaamattomuuteni alkoi tuntua rasiitteelta (vaikka muitakin Butler-pelkoisia oli helppo löytää sosiologien piiristä), ja väentäydyin Anu Koivusen Butler-lukupiiriin, erityissyynä miltei valmis väitöskirja, jonka viimeistely ei maistunut. Tekopuuhastelu muuttui urakoinniksi. Anu on vaativa, mutta viisas ja loputtoman osaava opettaja, eli jälleen, lukemisen kontekstilla on käänntekevä vaikutus. Lopultakin ymmärsin, ja halusin ymmärtää. Väitöskirja meni ihan uusiksi ja itse asiassa todellisuudentajunikin.

Arkikin. Edelleen menee; hankaloittaminen jatkuu, mutta vapauttavalla ja mielenkiintoisella tavalla.

Vastajaat pohtivat myös kyselyyn sisäänkirjoitetun, ”ensimmäisen lukukerran” muisteleminen konstruktiomaisuutta ja keinotekoisuutta sekä sitä, etteivät Butler ja **Gender Trouble** toki olleet ajassaan eivätkä edelleenkaan ole ainoita – eivätkä välttämättä suinkaan edes tärkeimpiä – teoreettisia vaikuttajia. Kriittisyyttä, hajontaa ja etäisyyttä sekä sukupuolen ja seksuaalisuuden tutkimusten moniulotteisuutta (ja intersektionaalisuuttakin) tuotiin vastauksissa esille muun muassa näin:

Matti: Vierastan hiukan tätä ensimmäisen lukukerran tai -kokemuksen muistelua, koska muisti väistämättä muokkaa kokemustemme sisältöä ja laatua ja näin monumentalisoimme jotakin, jonka merkitys tuossa jälkeempään konstruoimassamme hetkessä ei ehkä ollutkaan itsestään selvä. Uskon lukeneeni pätkiä **Gender Trouble** -kirjasta joskus 1990-luvun puolivälissä, mutta oman Butlerini ostopäiväys on vasta kesällä 1998. Sitä paitsi oman intellektuaalisen kehitykseni kannalta tärkeämpi kirja on varmasti ollut Gayatri Chakravorty Spivakin **In Other Worlds: Essays in Cultural Politics** (1987), jonka yhdistelmä dekonstruktioita, marxismia, jälkikolonialismia, ja kolmannen maailman feminismiä koettelivat kovasti älynystyröitäni ja avasivat horisonttiani. Sukupuolitettu alistettu (**gendered subaltern**) on globaalissa katsannossa edelleenkin painava käsite. Ja Spivakin tekstien kanssa sai tosiaan kamppailla samaan tapaan kuin ensikosketuksessa Butleriin.

Arto: [K]irja keskittyy sellaisiin asioihin, jotka eivät oman tutki-

mukseni kannalta ole relevantteja, ja sehän on lähinnä "lesbojen vapautuskirja" – ja tämä ei ole tarkoitettu ilkeästi. Sukupuolen esittäminen, biologisen ja sosiaalisen sukupuolen sekä ruumiin jutut ovat kuitenkin melko nopeasti sanottu. Mitäpä siitä selvää asiaa jankuttamaan.

Pia Livia: [Minulle] se ratkaiseva queer-teoreetikko, jonka merkitys vain kasvaa vuosi vuodelta, on kuitenkin Eve Kosofsky Sedgwick. Jos on pakko valita kaapin (sic) päälle vain toinen vuoden 1990 queer-klassikoista, niin valinta on **Epistemology of the Closet**.

Annamari: Kun Butlerin teoksen lukemista muistelee näin jälkikäteen, saattaa syntyä mielikuva pikkutyttömaisestä fanilaumasta oman raamattunsa äärellä. Toki teos oli ja on tärkeä, mutta visuaalisen kulttuurin tutkimuksen kannalta vähintään yhtä tärkeitä kirjoja minulle ovat olleet Teresa de Lauretiksen **Alice Doesn't** (1984) ja **Technologies of Gender** (1987). Erityisesti jälkimmäinen, joka – – julkaistiin jo – – vuosia ennen Butleria, analysoi elokuvaa foucault'laisittain sukupuolia tuottavana tekniikkana. Olenkin usein pohtinut, miksei de Lauretis ole saavuttanut samanlaista kulttiasemaa kuin Butler.

Ryhmässä ja muiden avulla

Liekö Butlerin tekstiin liitetty vaikeus ja monimutkaisuus vai teoksen julkaisemisen aikaan liittynyt akateeminen toimintakulttuuri ja -tapa syynä siihen, että varsin monelle ensimmäiset *Gender Trouble* -kokemukset liittyvät – naisyttämisen opintojen ohessa – erilaisiin, aina 1990-luvun alkuun asti juontaviin, opintopiiri-tyyppisiin kokoontumisiin Vaikean Kirjan ja Suuren Teorian äärellä:

Pia Livia: [T]örmäsimme [**Gender Trouble**en] pitäessämme Helsingissä lesbotutkimuksen opintopiiriä pitkin 1990-lukua. – – Butleria luettiin ja siitä keskusteltiin, ja oli myös Butleriin ja performatiiviseen sukupuolikäsitykseen keskittyviä sananselitysluentosarjoja, joista vuosikymmenen mittaan kertyi kokemuksia sekä opettajana että opetettavana. Butlerin teoria oli selvästi – – Se Teoria, jonka avulla lesbouden kulttuurisia representaatioita lähestyttiin. Annamari: Ymmärrystäni on lisännyt kaikkein eniten se, että olen tutustunut Butlerin ajatteluun yhdessä muiden kanssa. Erityisesti osallistumiseni Tuija Pulkkinen kurssille "Gender, Power, Knowledge. Five Women Philosophers" vuoden 1999 syksyllä on jäänyt mieleen: kurssilla pureuduttiin teoreettisten tekstien lisäksi myös niiden kirjoittajiin, heidän taustoihinsa, kulttuuriseen ympäristöönsä ja akateemiseen polkuunsa. Tällaiset kontekstualisoivat kurssit olisivat edelleenkin tarpeen. Kurssin jälkeen perustimme samaisella kurssilla istuneiden – – kanssa Helsingin yliopistoon Butler-lukupiiriin – – . Lukupiiriin tapaamisissa kului runsaasti teetä – joskus myös viiniä – keskustellessamme vilkkaasti siitä, kuinka **Gender Trouble** ymmärsimme ja mihin feministiseen ja filosofiseen teoriataustaan sen ajatukset kiinnittyivät. Luulen, että vasta kirjan lukeminen yhdessä muiden ikäisten kanssa avasi sen idean lopullisesti – – .

Toisena, Butler-opinto- ja keskustelupiirien ohessa toimineena "butleriaanaan" (vrt. Kalha 2005) viikkijäsenä ovat näiden lähes kahden vuosikymmenen aikana toimineet vastaajien mukaan muiden tutkijoiden kirjoittamat, Butlerin tekstiä avaavat, tulkitsevat ja selittävät tekstit. Näin kirjoittaa muistoistaan ja kokemuksistaan yksi vastaajista:

Annamari: Jollen olisi saanut ensikosketustani Butlerin ideoihin

suomalaisten Butler-asiantuntijoiden, erityisesti Tuija Pulkkisen ja Leena-Maija Rossin kautta, voi hyvinkin olla, että innostukseni Butleriin olisi hiipunut lause lauseelta.

--

Tutustuin *Gender Troublesta* kirjoitettuihin kommentaareihin ensimmäisen kerran ennen 1990-luvun puoliväliä. Erityisesti mieleeni on jäänyt Tuija Pulkkisen *Tiede & Edistys* -lehden numerossa 4/1993 julkaistu artikkeli ”Keinotekoista seksiä? Luonto, luonnottomuus ja radikaali sukupuolipolitiikka”, jota alustin Kirsi Saarikankaan naistutkimuksen seminaarissa. Artikkelissaan Pulkkinen suhteutti Butlerin poststrukturalistisen sukupuoliteorian silloiseen moderni/postmoderni-keskusteluun ja esitti, että Butlerin teos tekee feministiselle teorialle saman kuin postmoderni teoria modernille tieteenfilosofialle. Pulkkisen läpi luettuna Butlerin esittämä ajatus sukupuolesta kulttuurisena ja historiallisena konstruktiona sekä vallan efektiinä tuntui riemastuttavan vapauttavalta.

Vaikka kyselyyn vastanneet ovat tuoneet vastauksissaan viljalti esille ensimmäisiä, lähinnä mielihyvään ja kunnioitukseen sitoutuvia *Gender Troublen* lukemisen tunteitaan, Butlerin ajattelua on sittemmin toki myös kritisoitu. Kritiikkiä on esitetty väliin voimakkaastikin, eikä vähiten kriittisen sukupuolen ja seksuaalisuuden tutkimuksen sisällä, niin meillä kuin maailmalla.² *Gender Trouble* -te-

2 Ks. kritiikistä esim. Namaste 1996; Segal 1997; Wickman 1999; Dean 2000, 87–88; Restuccia 2000; Lehtonen 2003; Hekanaho & Tuhkanen 2005; Tuhkanen 2005; Hekanaho 2006, 99; Hekanaho 2008. Lisäksi yhdenlaisen kriittisen äänen tarjoaa muun muassa tässä *SQS*-numerossa Janne Kurjen *Hankala sukupuoli* -suomennoksen arvostelu, jossa Kurki kohdistaa kriittistä katsettaan esimerkiksi Butlerin ”laiskaan” Lacan-luentaan.

osta kohtaan esitetty kritiikki on tunnetusti vaikuttanut myöhemmin myös Butlerin itsensä teoriamuotoiluihin ja niiden uudelleenmuotoiluihin (ks. esim. Butler 1993; 2004). Huomattavaa on myös se Butlerin radikaalin tai performatiivisen sukupuoliteorian sovellusten määrä, joka on lähtenyt liikkeelle joko Butlerin teoretisoinnin jatkotyöstämisestä tai sen kritiikistä.

Tunteiluja ja vaikutuksia

Hankala sukupuoli ja minä -kyselyn vastaajille annettiin yhdeksi tehtäväksi muistella myös *Gender Troublen* lukemiseen liittyviä tunteita. Vastaajien yleinen mielipide näyttäisi olevan, että Butlerin lukemisen alkutaipaleeseen liittyy, kuten eräs vastaaja asian ilmaisi, ”valtavia tunteita”: yhtäältä ihastumista ja hurmaa ja toisaalta turhautumista ja raivoa vaikeaselkoisen tekstin edessä. Yleisimmät tuntemukset Butlerin äärellä ovat olleet, yllättäen, jollain tapaa huojentuneita. Monilla vastaajilla on samankaltaisia kokemuksia siitä, kuinka Butlerin teoria on vastannut heille niihin ajatuksiin ja tarpeisiin, joita he ovat tutkimustyössään tai opinnoissaan kaivanneet tai joita he olivat jo jonkun aikaa aistineet sillä kotimaisella ja kansainvälisellä tutkimuksen ja toiminnan kentällä, jolla he itse ovat liikehtineet.

Antu: Lukukokemus oli kaiken kaikkiaan aika lailla sama kuin silloin, kun luin ensimmäistä kertaa Foucault'n Seksuaalisuuden historiaa: "Vihdoinkin joku on sanonut teoreettisesti ja valaisevasti sen mikä ilmassa on ollut jo pitkään."

--

[T]untui hyvin luontevalta jatkolta sille seksuaali- ja sukupuolipolitiikalle, jota esimerkiksi Extaasi-ryhmä oli Suomessa harjoittanut vuodesta 1985 lähtien.

Pia Livia: [Butlerin] oivallukset ja foucault'lainen lähestymistapa antoivat omille haparoiville oivalluksille käsitteet ja jatkotyöskentelyn välineet ja muuttivat kerralla omat tapani käsitteellistä sukupuolta, seksuaalisuutta ja tuottavaa valtaa.

Annamari: Butlerin ajatukset tuntuivat virkistäviltä ja tuoreilta – ja puhuttelivat vahvasti, tuntuivathan ne kaikuvan samoja ideoita kuin silloiset keskustelut modernista ja postmodernista. Feminismi, joka ei enää rakentunut ainoastaan naisten ja miesten välisten erojen pohdinnalle ja joka näki myös heteroseksuaalisuuden konstruoituna, meni nuoren opiskelijan tajuntaan kuin häkä. Se, että kyse olikin biologian sijaan hierarkkisesta arvojärjestelmästä, tuntui sopivan täydellisesti omaan ajatteluuni.

Jopa Butlerin kirjoituksiin nykyään kriittisesti suhtautuva tutkija muistelee:

Pia Livia: Kuitenkin rehellisyyden nimissä kerron, että olihan meillä viime vuosikymmenellä hehkeäkin.

Samainen tutkija myös kertoo vastauksessaan nykyisestä, kriittisestä suhtautumisestaan Butleriin ja kriittisyyteen – ainakin osittain – johtaneista syistä:

Pia Livia: Minulla ja Judyllahan on ongelmia nykyisin: minä olen alkanut käydä vieraissa, nalkutan tekstuaalisesti Judyille³, ja hän itse kirjoittaa eklektistä puuroa, jossa flirttailee Deleuzen ja Levinasin kaltaisten heppujen kanssa. Eniten meitä kuitenkin erottaa suhteemme psykoanalyttiseen perinteeseen ja Lacaniin.

Mutta kriittisyydestään huolimatta hän jatkaa myöhemmin:

Pia Livia: Senkin voin tunnustaa, että nautin Butlerin omaperäisestä tyylistä, joka nostaa karvat pystyyn niin monelta. Siinä on sellaista marmoriin hakattua jyhkeyttä, joka miellyttää minua, arroganssia ja vaativuutta, joka sitoo lukijan seuraamaan argumentin kehittelyä. Butler on erinomainen esimerkki tekstuaalisesta naismaskuliinisuudesta, mikä kenties osin selittää monien feminististen tutkijoiden aversiota Judyn robustin proosan äärellä.

Tunteita enemmän tutkijat tuntuivat kuitenkin pohdiskelevan vastauksissaan *Gender Troublen* ja Butlerin vaikutuksia muuhun tutkimukseen. Edellä siteerattu tutkija jatkaa:

Pia Livia: Butlerin teoreettinen interventio tuli oikeaan aikaan, ja se oli käänteentekevä keskustelussa feminismistä, sen perusteista, keinoista ja päämääristä.

--

³ "Judy" viittaa tässä Butlerin teoksen *Bodies That Matter* (1993) esipuheessaan esittämään, hieman närkästyneeseen kommenttiin siitä, kuinka ventovieraatkin tulevat puhuttelemaan häntä *Gender Troublen* julkaisemisen jälkeen tuttavallisesti Judyksi.

Performatiivisen paradigman merkitystä väylänä ulos essentialistisista näkemyksistä ei voi liioitella.

Jossain määrin juuri *Gender Troublen* saavuttamaa, paikoin vankkumattoman oloiseksi muodostunutta klassikkoasemaa pidettiin ongelmanakin:

Matti: Ongelma on erityisesti siinä, että graduvaiheen opiskelijat tarrautuvat juuri **Gender Trouble** -kirjaan eivätkä kovin paljon katso Butlerin uudempaa tuotantoa, hänen tarkennuksiaan ja uudelleenmuotoilujaan – toisin sanoen Butler tulee ikään kuin tyhjästä ja on jähmettynyt paikalleen 1990-luvun alkuun.

Myös teoksen vaikutuksia queer-teoriaan pohdittiin:

Pia Livia: Queer-teorian tekijöinä emme olisi tässä ilman **Gender Troublea** – – [Butler] avasi sellaisen polun, jota edelleen pidän yhtenä queer-keskustelujen keskeisimmistä: millä tavoin tehdä teoriaa ja käytäntöä sekä Lacanin, Freudin että Foucault'n teorioiden valossa.

Matti: Queer-kentän kannalta Butler oli ehdoton ykkönen Suomesakin vielä 2000-luvun alussa; tämä näkyy selvästi Lasse Kekin ja Kaisa Ilmosen toimittamassa **Pervot pidot** -artikkelikokoelmassa (2004). Poleemisesti heitin antologiasta kirjoittamassani arvostelussa [Savolainen 2005], että ilman Butleria koko kirjaa ei ehkä olisi olemassa tai että se olisi jokseenkin erilainen.

Komentissa kiinnitetään huomiota siis erityisesti siihen, miten yhtenäisesti Butlerin teoria on tunnut vastaan-

otettavan Suomessa – siitä huolimatta, että queer-teoria on saanut Butlerin ohessa vaikutteita hyvin monilta tutkijoilta ja useista tutkimussuuntauksista ja -perinteistä. Silti vastaajienkin linja tuntuu yhtenäiseltä: Butlerin vaikutusta ei lähdetä kiistämään. Edellisenkin kommentin kirjoittaja jatkaa:

Matti: Edelleenkin lienee kutakuinkin mahdotonta kirjoittaa vaikkavasti gender- ja queer-tyyppistä tekstiä ilman, että lainaa tai haastaa Judith Butlerin; tilanne on vähän samantapainen kuin jos kirjallisuuden- tai kulttuurintutkija kirjoittaisi vallasta ilman, että Foucault tulee esiin.

Ajattelun kiharaisuutta ja haikeutta restauroidun taidearten edessä – kommentteja suomennoksesta

Gender Troublen suomennos saa sen lukeneilta *Hankala sukupuoli* ja minä -kyselyn vastaajilta kiitosta⁴:

Elina: Suomennosta olen taas lukenut kuin ihan uutta kirjaa. En tunnista sitä samaksi ja hämmästys on, taas, hämmästyttävä. Onko kielellä näin paljon väliä? Onko Englantini niin vieraannuttava? Käännös on tietysti aina eri teksti, ja olen ehkä itsekkin muuttunut

4 Tässä yhteydessä on huomautettava, että kaikki kyselyyn vastanneet eivät tarttuneet *Hankala sukupuoli* -suomennosta koskeviin kysymyksiin: suomennoksesta kirjoitti puolet kyselyyn vastanneista. Heistä yksi ilmoitti, ettei ollut lukenut alkukielistä teosta kokonaisuudessaan vaan oli tarttunut teokseen vasta suomennoksen ilmestyttyä. Yksi vastaaja puolestaan ilmoitti erikseen pitäytyvänsä ainoastaan alkukielisessä teoksessa.

15 vuoden aikana – mutta kuitenkin. Nyt se Juudit ihan puhuu minulle (ainakin esipuheessa). Aiemmin seurailin vierestä ja arvailin, mistä on kysymys. Ihana lukuelämys. Kääntäjät ovat nähneet ihan hirveästi vaivaa, löytäneet osuvia sanavalintoja ja kaunista, kekseliästä suomen kieltä.

Tuula: Kun keväällä 2007 – – luin junassa Tuija Pulkkisen ja Leena-Maija Rossin nautittavaa **Hankala sukupuoli** -käännöstä, sisälläni velloivat monenlaiset tunteet. Ilo siitä, että suomalaisilla lukijoilla oli nyt käytössään teksti, jonka avautuminen ei enää ollut kiinni kielimuurista, yhdistyi haikeuteen siitä, että minulla ei 14 vuotta aikaisemmin ollut samaa mahdollisuutta. Mutta haikeus unohtui nopeasti, kun uppouduin nauttimaan tutusta tekstistä, joka näyttäytyi minulle vuosien takaa nyt uudessa loistossa, kuin vanha taideaarre restauroinnin jälkeen.

Arto: Suomennos on oivallisesti tehty ja lukiessani sitä olen varmistunut siitä, että oli hyvä että en lukenut alkuperäistä, koska jo suomennos osoittaa Butlerin ajattelun kiharaisuuden. Toisinaan teos on lähellä filosofista kaunokirjallisuutta eikä mielestäni tieteellistä tekstiä – tämä nyt sitten on oma käsitykseni, mikä pätee myös Foucault'hon tai Derridaan.

--

Kirjan suomentaminen on merkittävä tieteellinen teko!

Jiri: Luin viime keväänä **Hankalan sukupuolen**, siis suomeksi. Sen lukeminen oli helpottavaa. Vaikka gradustani on aikaa jo yli neljä vuotta, silti alitajuisesti pelkäsin ymmärtäneeni jonkin asian väärin. Pelko oli turha. Ehkä juuri siksi, etten ollut ymmärtänyt kaikkia Butlerin tekstin vivahteita, olin pystynyt niin tiiviisti ja omasta mielestäni – ei

ehkä asiaan perehtymättömän mielestä – yksinkertaisesti tuomaan esille ja viemään jopa hieman eteenpäin butlerilaista peformatiivista politiikka- ja sukupuolikäsitystä gradussani. Toisaalta kirjan lukeminen suomeksi inspiroi minut uudelleen Butlerin pariin, ja väitöskirjassani palaan häneen aina uudelleen ja uudelleen.

Susanna: Kokemus on kiinnostava: teksti on yhtäältä tuttua, toisaalta sitä lukee kuin uutta teosta. Mikä se tietenkin onkin.

Annamari: Butler-suomennosta on ollut antoisaa lukea, kirjaa lukee jälleen uusin silmin. Kirjassa korostuu se, kuinka tärkeää suomennosten tekeminen edelleen on kaikesta kansainvälisyyspuheesta ja akateemisen maailman kielellisestä angloentrisyydestä huolimatta – tai ehkäpä juuri sen vuoksi. Harvinaisen selkeä Butler-suomennos ei korosta ainoastaan tämän teoksen suomentamisen merkittävyyttä, vaan ylipäätään, kuinka tärkeää – ja haasteellista – suomentaminen on. Tässä mielessä ne sukupolvet, jotka lukevat vain suomennetun **Gender Troublen** eli **Hankalan sukupuolen**, lukevat toisen kirjan kuin ne, jotka ovat oppineet Butlerinsa alkuperäistekstiä lukemalla.

--

Samalla kun ainakin feministisessä ja queer-teoriaan nojaavassa akateemisessa tutkimuksessa on siirrytty Butlerin tuolle puolen, tuntuu ei-akateeminen (feministinen) maailma vielä elävän kahden sukupuolen mallin paradigmassa.

--

Suomennoksen ilmestyttyä soisinkin, että Butlerin ajattelu tulisi paremmin tutuksi myös akateemisen maailman ulkopuolella – siitäkin huolimatta, että akateemisessa maailmassa eletään post-butleriaanista tai Butler-kriittistä aikaa.

*****

Näin vastasivat tutkijat. Huolimatta koosteeseen viimeiseksi asetellussa vastauksessa viitatusta akateemisen maailman post-butleriaanista tai Butler-kriittisestä ajasta toivotaan kaikille affektiivisia lukuhetkiä niin Judith Butlerin kirjallisuuden – *Gender Troublen*, *Hankalan sukupuolen* ja hänen myöhemmän tuotantonsa – kuin hänen aikalaistensa ja häntä seuranneiden, kriittisesti sukupuolta ja seksuaalisuutta tarkastelleiden tutkijoiden kirjallisten tuotantojen parissa.

Lähteet

- Bersani**, Leo 1995: *Homos*. Cambridge: Harvard University Press.
- Butler**, Judith 1990: *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Butler**, Judith 1993: *Bodies That Matter. On the Discursive Limits of "Sex"*. New York: Routledge.
- Butler**, Judith 2004: *Undoing Gender*. New York & London: Routledge.
- Butler**, Judith 2006: *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous (Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity, 1990)*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.
- Charpentier**, Sari 2001: *Sukupuoliuskko. Valta, sukupuoli ja pyhä avioliitto lesbo- ja homoliittokeskustelussa*. Nykykulttuurin tutkimusyksikkö. Jyväskylän yliopisto.
- Dean**, Tim 2000: *Beyond Sexuality*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- De Lauretis**, Teresa 1984: *Alice Doesn't. Feminism, Semiotics, Cinema*. Bloomington: Indiana University Press.
- De Lauretis**, Teresa 1987: *Technologies of Gender. Essays on Theory, Film, and Fiction*. Bloomington: Indiana University Press.

De Lauretis, Teresa 2004: *Itsepäinen vietti. Kirjoituksia sukupuolesta, elokuvasta ja seksuaalisuudesta*. Toim. Anu Koivunen, suom. Tutta Palin & Kaisa Sivenius. Tampere: Vastapaino.

Dollimore, Jonathan 1991: *Sexual Dissidence: Augustine to Wilde, Freud to Foucault*. Oxford: Clarendon.

Halperin, David 1990: *One Hundred Years of Homosexuality and other essays on Greek Love*. New York: Routledge.

Hekanaho, Pia Livia 2006: *Yhden äänen muotokuvia. Queer-luentoja Marguerite Yourcenarin teoksista*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hekanaho, Pia Livia 2008: Performatiivinen sukupuoli, sukupuoliero ja sukupuolittumisen kaavat: minne Judy hukkasi reaalisena? Artikkelikäsikirjoitus.

Hekanaho, Pia Livia & Tuhkanen, Mikko 2005: Queer-teorian sukupuoli ja paradigmaattisten erojen ongelma. *Niin & näin* 2/2005, 7–15.

Ilmonen, Kaisa & Kekki, Lasse (toim.) 2004: *Pervot pidot. Homo-, lesbo- ja queer-näkökulmia kirjallisuudentutkimukseen*. Helsinki: Like.

Jokinen, Arto (toim.) 1999: *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere University Press.

Jokinen, Arto 2000: *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere University Press.

Juvonen, Tuula 2002: *Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia*. Tampere: Vastapaino.

Kalha, Harri 2005: *Tapaus Magnus Enckell*. Helsinki: SKS.

Lehtonen, Jukka 2003: Heteronormatiivisuus sulkee nuorten mahdollisuuksia. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 2/2003, 71–75.

Namaste, Ki 1996: "Tragic Misreadings": Queer Theory's Erasure of Transgender Subjectivity. Teoksessa Brett Beemyn & Mickey Eliason (toim.): *Queer Studies: A Lesbian, Gay, Bisexual, & Transgender Anthology*. New York University Press, 183–203.

Nikunen, Kaarina; Paasonen, Susanna & Saarenmaa, Laura (toim.) 2007: *Pornification: Sex and Sexuality in Media Culture*. Oxford: Berg.

Restuccia, Frances L. 2000: The Subject of Homosexuality: Butler's Elision. Teoksessa Jean-Michel Rabaté (toim.): *Lacan in America*. New York: Other Press, 349–360.

Savolainen, Matti: Pidot sen kun paranee – hovimestarina Judith. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain* 1/2005, 87–92.

Sedgwick, Eve Kosofsky 1990: *Epistemology of the Closet*. Berkeley: University of California Press.

Segal, Lynne 1997: Sexualities. Teoksessa Kathryn Woodward (ed.): *Identity and Difference*. London: Sage, 183–228.

Sinfield, Alan 1994: *The Wilde Century. Effeminacy, Oscar Wilde and the Queer Moment*. London: Cassell.

Sorainen, Antu 2005: *Rikollisia sattumalta? Naisten keskinäistä haureutta koskevat oikeudenkäynnit 1950-luvun Itä-Suomessa*. Helsinki: Yliopistopaino.

Spivak, Gayatri Shakravorty 1987: *In Other Worlds: Essays in Cultural Politics*. New York: Methuen.

Spivak, Gayatri Shakravorty 1996: *Maailmasta kolmanteen*. Toim. ja suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.

Tuhkanen, Mikko 2005: Judith Butler, Gilles Deleuze ja tulemisen kysymys. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 2/2005, 4–14.

Vänskä, Annamari 2006: *Vikuroivia vilkaisuja. Ruumis, sukupuoli, seksuaalisuus ja visuaalisen kulttuurin tutkimus*. Taidehistoriallisia tutkimuksia 35. Helsinki: Taidehistorian Seura – Föreningen för Konsthistoria.

Warner, Michael 1993: *Fear of a Queer Planet: Queer Politics and Social Theory*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Wickman, Jan 1999: Trans-ihmiset ja homoliike. Teoksessa Jukka Lehtonen (toim.): *Homo Fennicus. Miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa*. Naistutkimusraportteja 1/1999. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö/Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, 187–202.

LIITE

Naistutkimus- ja Uniqueer-listoille lähetetty sähköpostiviesti 27.8.2007 ja 9.10.2007

Hei!

Judith Butlerin nykyklassikko *Hankala sukupuoli* julkaistiin vuoden 2006 lopussa. Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti *SQS Journal* on julkaisemisen kunniaksi kokoamassa ja toimittamassa nais-, queer- ja muidenkin tutkijoiden ajatuksia heidän ensimmäisistä lukukokemuksistaan *Gender Troublen* parissa. Voisitko ystävällisesti vastata – vaikka lyhyesti – alla oleviin kahteen kysymykseen? Vastaukset voivat olla spontaaneja, ja painotus saa olla reilusti tunteissa. Pyytäisin teitä toimimaan nopeasti, mielellään vaikka heti.

Haastattelukoosteen lopullinen editio toimitetaan tarkistettavaksi ja hyväksyttäväksi jokaiselle vastaajalle, jonka vastauksia siinä käytetään. Vastaukset tulevat esille vastaajien nimillä.

SQS Journal on julkaisemassa haastattelukoosteen ohessa muun muassa teoksen toisen suomentajan Leena-Maija Rossin katsauksen teoksesta.

Haastattelukoosteen työnimi on

”*Hankala sukupuoli* ja minä. Butleria affektiivisesti”

Kysymykset:

- 1) Milloin ja miten tutustuit ensimmäisen kerran Judith Butlerin nykyklassikkoon *Gender Troubleen*?
- 2) Mitä muistat ensimmäisestä lukukokemuksestasi? Millaisia ajatuksia ja/tai tunteita teos herätti?

Olisi hienoa saada myös vastauksia kokemuksistanne, kun luitte suomennosta, *Hankalaa sukupuolta*. Eli voitte vapaasti täydentää vastauksianne suomennoksen kommentoinnilla.

Ystävällisin terveisin
Sanna Karkulehto

SQS
01/08

76

Pervopeili:
katsaukset

Sanna
Karkulehto